

Komplekse prædikater vs. uafhængige leksikalske former. Typologiske forskelle mellem dansk og spansk

Henrik Høeg Müller

Abstract

The purpose of this paper is to explain why Danish uses complex predicates, CPs, to encode a certain semantic content that Spanish usually expresses through non-complex lexical units. CPs are defined as prosodic units formed by pseudo-incorporation, PI, of a stressed co-predicate, the non-verbal element, into an unstressed host predicate, the verb, as in *lyset* [[_{host predicate} *gik*] [_{co-predicate} *ud*]]_{complex predicate} ‘the light went out’, where *ud* is prosodically pseudo-incorporated into *gik*. This possibility of forming CPs through PI is highly productive in Danish and generally not available in Spanish. In order to explore this difference, the paper focusses on a subset of Danish PI-constructions, namely V+adverb/PP CPs (*gå til* ‘be destroyed’; *gå på pension* ‘retire’), and their translational counterparts in Spanish (*destruirse*; *retirarse*). Apart from the (un)availability of PI, the analysis suggests that what lies behind the difference between the two languages in terms of CP formation, is the systematic possibility of altering the valency frame of Danish verbs; an option which is limited in Spanish.

Nøgleord

adjekter, komplekse prædikater, pseudo-inkorporering, sprogtypologiske kontraster, valens

1. Indledning

Formålet med denne artikel er at vise, hvordan dansk og spansk adskiller sig fra hinanden mht. sprogenes kanoniske realisering af syntaktiske og leksikalske mønstre. Konkret tager artiklen udgangspunkt i det forhold, at dansk ofte anvender komplekse prædikater, dvs. en kombination af

et verbum og et co-prædikat (se fx Nedergaard Thomsen & Herslund 2002), til at udtrykke et givent semantisk indhold, som på spansk specificeres ved brug af simple, monomorfematiske verber (Morata & Müller 2022).

Nedenfor vises en række eksempler på komplekse prædikater, hvor et verbum pseudo-inkorporerer (se det følgende afsnit) et andet leksikalsk element, et co-prædikat, som kan være forskellige typer adverbier, (1a), PP'er, (1c), nøgne substantiver, (1d), og verbalformer, (1e). Uden at gå i detaljer med det nu kan vi her indledningsvis allerede konstatere, at spansk i flere tilfælde bruger et enkelt verbum til at udtrykke nogenlunde det samme semantiske indhold, som de danske flerordskonstruktioner.¹

(1a)	V + ADVretning:	<i>give</i> 'dar'	<i>give op</i> 'abandonar/rendirse'
		<i>gå</i> 'ir'	<i>gå ned</i> 'hundirse'
(1b)	V + ADVmåde:	<i>holde</i> 'sostener'	<i>holde fast</i> 'insistir/mantener'
		<i>sætte</i> 'poner'	<i>sætte sammen</i> 'juntar'
(1c)	V + PP:	<i>gå</i> 'ir'	<i>gå på pension</i> 'jubilarse'
		<i>synge</i> 'cantar'	<i>synge i kor</i> 'ser cantante de coro'
(1d)	V + NP:	<i>læse</i> 'leer'	<i>læse avis</i> 'leer el periódico'
		<i>vaske</i> 'lavar'	<i>vaske bil</i> 'lavar el coche'
(1e)	V + Vfinit	<i>ringe</i> 'llamar'	<i>ringe og beklage sig</i> 'llamar quejándose'
		<i>sidde</i> 'estar'	<i>sidde og sove</i> 'estar durmiendo'
(1f)	V + Vinfinit	<i>komme</i> 'venir'	<i>komme gående</i> 'venir andando'
		<i>blive</i> 'quedarse'	<i>blive siddende</i> 'quedarse (sentado)' ²

De forskellige typer kan man se mere udførligt beskrevet hos fx Herslund

1 Det er vigtigt at pointere, at der selvfølgelig ikke i alle tilfælde kun eksisterer én adækvat oversættelsesmulighed til spansk af de danske udtryk. Her er valgt den første mulighed, der præsenteres i Gyldendals røde ordbog dansk-spansk som dækkende for den relevante betydning af det danske komplekse prædikat. Oversættelser af hele sætninger er forfatterens forslag, og disse er desuden kontrolleret af en person med modersmålskompetence.

2 Parentesen rundt om *sentado* (particiumsform af *sentar* 'sidde') indikerer, at man formentlig ville undlade at oversætte Vinfinit og udelukkende ved brug af det refleksive verbum *quedarse* 'forblive' fokusere på, at subjektsreferenten fortsatte med at være på et sted, dvs. uden at angive måden. Eksemplerne i (1e) og (1f) kommenteres imidlertid ikke yderligere i artiklen, idet komplekse prædikater af V+V-typen og deres oversættelser til spansk på en række parametre adskiller sig væsentligt fra de øvrige typer, hvorfor det ville række for vidt at behandle dem her. De er således kun taget med i denne sammenhæng for at fuldstændiggøre det overordnede billede af mulighederne for at danne komplekse prædikater i dansk.

(2005). I denne artikel vil hovedfokus være på de komplekse prædikater, hvor co-prædikater udgøres af adverbier, (1ab), samt PP'er, (1c). På baggrund heraf vil der blive argumenteret for, at den udtryksmæssige forskel mellem dansk og spansk – og i et bredere perspektiv mellem de germanske og romanske sprog – ikke er tilfældig, men derimod kan forklares systematisk som en naturlig konsekvens af, at spanske verber generelt ikke tillader valensalternationer (se afsnit 3) og samtidig kun under ganske særlige omstændigheder er i stand til at pseudo-inkorporere øvrige sætningselementer i sig. Til argumentationen knytter sig også det forhold, at spansk ikke som dansk råder over et paradigme af retningsadverbialer (se afsnit 4).

I det følgende præsenteres således først PI, dernæst gennemgås afledt valens og argumentstruktur, og herefter diskuteres anvendelsen af retningsadverbialer kort. I artiklens sidste afsnit sammenkædes disse tre faktorer, og det påvises, hvordan de alle er forudsætninger for dannelsen af komplekse prædikater i dansk, og samtidig at de spiller en mindre (eller slet ingen) rolle i det spanske sprogsystem.

2. Pseudo-inkorporering

Modsat egentlig morfologisk inkorporering, hvor værtsprædikater, her i form af verber, og co-prædikater smelter sammen til en morfologisk sammenskrevet enhed, som i fx *ned-sænke* [ADV + V], *dato-mærke* [PP + V (mærke med dato)], *rod-behandle* [NP + V], er PI karakteriseret ved en række prosodiske, topologiske og morfologiske træk, der peger på en tæt relation mellem komponenterne dog uden, at co-prædikater absorberes morfologisk af værtsprædikater (se fx Dayal 2011 om PI).

Eksemplerne nedenfor i (2) og (3) illustrerer forskellen mellem gængs sætningstruktur, (2a) og (3a), og sætninger, der er bygget op om et komplekst prædikater, (2b) og (3b). Det komplekse prædikats struktur fremgår af notationen under pilene.

(2a) *Juan* |*går* |*i skole*
 'Juan va andando al colegio'

(2b) *Juan* |*går* |*i skole*
 'Juan es alumno'

Johan [[*går*]_{værtsprædikater} [*i skole*]_{co-prædikater}]_{komplekst prædikater}

(3a) *Ana* ^l*styrte* ^l*ned fra Rundetårn.*
 ‘Ana bajó corriendo a toda prisa de la Torre Redonda’

(3b) *Ana* _o*styrte* ^l*ned fra Rundetårn.*
 ‘Ana se cayó de la Torre Redonda’

Ane [[^l*styrte*]_{værtsprædikat} [^l*ned*]_{co-prædikat}]]_{komplekst prædikat} fra Rundetårn

Uanset co-prædikats leksikalske udformning reduceres verbet trykmæssigt i det komplekse prædikat, således at der opstår et enhedstryk mellem værts- og co-prædikat. I (2b) og (3b) angiver notation ’₀’ svagtryk, mens ’^l’ signalerer hovedtryk.³ Jævnfør Herslund (2005: 89) indebærer tryktabet på verbet, at prædikatsdannelsen er ufærdig, dvs. der mangler noget for at gøre prædikatet komplet, nemlig et co-prædikat. Disse tryktabsforbindelser mellem verber og et andet element, også refereret til som enhedstryk og -accentuering, er velbeskrevne i den danske grammatiske litteratur, dog uden at man mig bekendt anvender betegnelsen PI om fænomenet (se fx Petersen 2010, Hansen & Heltoft 2011). Indførelsen af begrebet PI ekspliciterer således den erkendelse, at komplekse prædikater både kan etableres morfologisk, dvs. i en orddannelsesproces, og ved at værts- og co-prædikat fusionerer prosodisk og/eller semantisk, men fortsat optræder som uafhængige størrelser i en morfologisk forstand.⁴

Jævnfør Hansen & Heltoft (2011: 338) er enhedstryk direkte forbundet med topologien i den forstand, at det er et krav, at svagtrykskomponenten i det komplekse prædikat, dvs. verbet, optræder før co-prædikatet, der har fuldtryk. Ordstillingen er altså altid ₀X . . . ^lY.

Endelig gælder det, at når co-prædikatet er et substantiv og fungerer som komplement til en præposition eller verbet, som i (1c) og (1d), optræder det som oftest i nøgen form, dvs. uden elementer, der udtrykker nominale funktionelle kategorier, såsom kasus, bestemthed, possession etc.⁵

3 Der skelnes udelukkende mellem hovedtryk og svagtryk, hvilket betyder, at overvejelser vedr. eventuelt bitryk ikke indgår.

4 Bemærk også, at værts- og co-prædikat i fx engelske frasale verber af typen *break down* ‘bryde sammen’, *blow up* ‘eksplodere’ og *call off* ‘aflyse’ hverken fusionerer morfologisk eller prosodisk, men at der alligevel i betydningsmæssig forstand dannes et komplekst prædikat.

5 Det skal først og fremmest bemærkes, at kasus naturligvis ikke er relevant for dansk. Dernæst er det vigtigt at påpege, at præpositions-komplementet i visse tilfælde optræder i komplekse prædikater i determineret form, som det fx er tilfældet i (6) *ligge i seng-en*, forstået som ‘at være syg’.

Man kan sige, at co-prædiketet ikke har status af grammatisk argument, men derimod fungerer som en modifikator, der pseudo-inkorporeres i verbet. Det betyder konkret, at i (1d) modificerer de pseudo-inkorporerede substantiver *avis* og *bil* verberne *læse* og *vaske* ved at indsnævre deres denotation, således at V+NP-strukturen refererer til en undertype af den aktivitet, verberne oprindeligt betegner, dvs. ”avislæse” eller ”bilvaske”. De nøgne substantiver optræder således ikke referentielt, men tilskriver i stedet en egenskab til verbet og kommer derved til at fungere som en modifikator, der præciserer typen af begivenhed (se fx Dayal 2011).

De danske eksempler i (4) og (6) fremstiller nok engang, hvordan den prosodiske forskel mellem særtryk og enhedstryk korresponderer med en strukturel forskel mellem en almindelig prædikativ struktur og et komplekst prædiket med forskellige spanske oversættelser til følge. Herudover peger eksemplerne i (5) og (7) på det, måske indlysende, forhold, at der ikke nødvendigvis til det komplekse prædiket, som jo i nogle tilfælde kan have udviklet sig til en fast leksikalisering (Hansen & Heltoft 2011), svarer en almindelig meningsfyldt prædikativ struktur. Med andre ord giver fx *ligge i skilsmisse* med fuldtryk på verbet formentlige ikke ret meget mening.

(4) $\text{!gá } j \text{!skole} - \text{gá } j \text{!skole}$
 ‘andar al colegio – ser alumno’

(5) $\emptyset - \text{gá } p\grave{a} \text{!pension}$
 ‘Ø – jubilarse’

(6) $\text{!ligge } j \text{!sengen} - \text{!jigge } j \text{!sengen}$
 ‘estar en la cama – estar enfermo’

(7) $\emptyset - \text{!jigge } j \text{!skilsmisse}$
 ‘Ø – encontrarse en el proceso de divorcio/estar divorciándose’

Vender vi nu blikket mod de spanske oversættelser, kan vi først og fremmest som tidligere nævnt konstatere, at i mange tilfælde modsvarer de danske komplekse prædikater direkte betydningsmæssigt af ét enkelt spansk verbum, som det er tilfældet i (1a), (1b) og det første eksempel i (1c). For så vidt angår inkorporering af nøgne tællelige substantiver i singularis, som i (1d), er hovedreglen, at det ikke kan lade sig gøre i spansk. Undtaget herfra er dog såkaldte *have*-verber, der udtrykker possession eller en form

for erhvervelse og faktisk tillader, at nøgne tællelige singularis substantiver optræder i objektsposition, jf. *Juan tiene perro/ha comprado coche/está buscando piso* ‘Juan har hund/har købt bil/leder efter lejlighed’ (se fx Espinal & McNally 2011 og Espinal 2010 for spansk og katalansk).⁶

De komplekse V+PP prædikater *ø synge ø i | kor* (sidste eksempel i (1c)), *ø gå ø i | skole* (2b) og *ø ligge ø i | sengen* (6) oversættes idiomatisk til spansk med *ser/estar* + subjektsprædikat og afspejler på den måde fint, at der i dansk netop er tale om komplekse prædikater, der enten udsiger noget om subjektsreferentens egenskaber (være korsanger/skoledreng) eller tilstand (være syg).

Når de danske eksempler, som i (2a) og (3a), ikke udgør komplekse prædikater, accentueres måden, hvorpå verbalhandlingen foregår. Det vil sige, at der i (2a) er fokus på, at subjektsreferenten går, i modsætning til fx at køre, i skole, og i (3a) på, at subjektsreferenten bevæger sig i løb ned fra Rundetårn. Helt i overensstemmelse med, hvad der kunne regnes for gængse udtryksmønstre på de romanske sprog, jf. fx Talmys (2000) distinktion mellem ”S(atelite)-framed (typisk germanske) og V(erb)-framed (typisk romanske) languages”, specificeres måden, verbalhandlingen udfoldes på, uden for sætningens kerne i de spanske oversættelser, her i form af gerundiumsytagermerne *andando* ‘gående’ og *corriendo de toda prisa* ‘løbende i al hast’, mens hovedverbet leksikaliserer bevægelse alene, som i (2a), eller bevægelse og retning, som i (3a).⁷

Forskellen mellem det komplekse prædikat og den almindelige prædikative sætningsstruktur, og hvordan denne forskel afspejles i oversættelsen til spansk, illustreres yderligere i (8), som også peger på det indlysende forhold, at skriftsproget ikke fortæller, om der er tale om den ene eller den anden indholdsstruktur.

(8a) *Sidste år kørte vi til Madrid.*

‘El año pasado fuimos a Madrid (en coche).’

6 Ligesom det er tilfældet i en række sprog, tillader både dansk og spansk i vid udstrækning nøgne substantiver i pluralis og massesubstantiver at optræde som direkte objekt, jf. fx *vaske biler* ‘lavar coches’ og *sælge homning* ‘vender miel’.

7 Kort gengivet går Talmys (2000) distinktion ud på, at ”S-framed languages” som fx dansk tenderer mod at udtrykke retning i en såkaldt satellit, i (3a) retningsadverbiet/verbalpartiklen *ned*, mens retning i ”V-framed languages” som fx spansk normalt er indleksikaliseret i verbet. Det sidste viser sig i oversættelsen til spansk af (3a), hvor hovedverbet *bajar* ‘bevæge sig ned’ udtrykker bevægelse og retning. På den måde bliver det udslagsgivende for Talmys typologi over bevægelsesbegivenheder, hvordan retning udtrykkes i forskellige sprog.

- (8b) *Næste år flyver vi derned.*
 ‘El año que viene iremos allí en avión.’

Indholdsstrukturen i (8a) disambigueres først ved læsning af (8b), der afslører, at (8a) skal fortolkes som en struktur, hvor der lægges vægt på den måde, her i form af et transportmiddel, rejsen til Madrid foregik på. Det vil sige, at (8a) i sammenhæng med (8b) ikke kan læses som en struktur, hvor der ved tryktab på verbet (*kjøre til Madrid*) dannes et komplekst prædikat, der jo i stedet for at fremhæve Måde ville nedtone den og således ækvivalere semantisk med udtrykket *tage til Madrid*. Den indledende tvetydighed vises i oversættelsen ved parentesens omkring mådesudtrykket *en coche* ‘i bil’. Vi ser altså endnu engang, hvordan Måde i spansk, hvis den er relevant, udtrykkes i periferien af sætningen, forstået som uden for sætningens kerneverbal.

Om kontrasterne mellem dansk og spansk kan vi på ovenstående grundlag sammenfattende sige, at den vigtigste og altoverskyggende er, at spansk ikke råder over et prosodisk værktøj, der systematisk er i stand til at kode indholdsstrukturen på to forskellige måder. Det gælder altså, at spansk ikke som dansk ved trykreduktion på verbet og deraf følgende enhedstryk mellem verbet og et efterstillet led kan danne et komplekst prædikat. Det vil sige, at spansk ikke er i stand til via en prosodisk distinktion mellem enheds- og fællestryk at sondre mellem fx *gå i skole* (være en skoledreng) |*gå i skole* (bevæge sig hen til skolen ved at gå).

I den forbindelse er det desuden interessant at drage en parallel til forskelle i nominal orddannelse mellem dansk og spansk. Uden at der her skal gås i dybden med det perspektiv, er det velkendt, at et sprog som spansk kun i ringe grad benytter sig af nominalkomposition (Müller 2021b), mens fænomenet jo er stærkt udbredt på dansk og de øvrige germanske sprog. Samtidig kan man konstatere, at nominalkomposition i dansk jo netop er karakteriseret ved, at det substantiv, der udgør kernen i kompositummet, reduceres prosodisk og udtales med bitryk. Så også inden for det nominale område er tryktab altså en indikation på, at to (eller flere) elementer smelter sammen til en kompleks enhed, der ofte betyder andet og mere end, hvad der kan udledes rent kompositionelt fra de enkelte deles semantik.

I et bredere oversættelses- eller sammenligningsperspektiv betyder det, at hvor dansk både inden for det verbale og nominale område ved prosodi kombinerer elementer til større semantiske enheder, benytter spansk en

det “tredje argument”, der ud over subjekt og objekt er impliceret af verbets leksikalske indhold, dvs. er en valensbundet størrelse. Ideen bag adjektet, der jf. teorien kan materialisere sig som subjekts- og objektsprædikat, indirekte objekt, præpositionsobjekt, verbalpartikler og bundne adverbialer, er, at disse i traditionel forstand temmelig forskellige ledfunktioner i virkeligheden er manifestationer af den samme grammatiske relation, nemlig A-relationen. Det vigtigste argument for denne antagelse er, at disse traditionelle ledfunktioner altid er i komplementær distribution. Det vil sige, at der aldrig i den samme sætning kan optræde fx et objektsprædikat sammen med et indirekte objekt eller et subjektsprædikat sammen med et præpositionsobjekt, da disse led er forskellige versioner af én og samme funktion. Så i lighed med, at der fx ikke kan optræde to realiseringer af subjektsfunktionen i samme sætning – fx som *proprium* og *kompletivsætning* – kan A-relationen heller ikke realiseres flere gange i samme sætning. Herudover viser Herslund og Sørensen, at adjektet, foruden sin prædikative relation med verbet, etablerer en sekundær prædikation med enten objektet eller det intransitive subjekt, dvs. sætningens fundamentale argument i henhold til Herslund & Sørensen (1993: 4). Det betyder fx, at PP’et *på pension* og adverbialet *væk* etablerer en sekundær prædikation med henholdsvis objektet *ham* og det intransitive subjekt *han* i sætningerne *hun sendte ham på pension/væk* og *han gik på pension/væk* på den måde at forstå, at referenten for det fundamentale argument placeres i forhold til referenten for adjektet. Endnu tydeligere bliver det i prædikatskonstruktioner som *de gjorde dem vrede* vs. *de er vrede*, hvor kongruensen med prædikativet ekspliciterer den sekundære prædikation (se også senere om telicitet).

Eksemplerne i (9) og deres oversættelser viser, at helt overordnet og som forventet ligner dansk og spansk hinanden mht. sætningsstruktur. Med små og i denne sammenhæng irrelevante variationer er begge sprog i stand til at danne de to versioner af både grundstrukturen og den udvidede struktur.

I stedet for som i (9) at anvende forskellige verber til at illustrere modellens fire strukturvarianter viser eksempler i (10) – (13), hvordan det samme danske verbum, her aktivitets verbet *spise* ‘comer’, kan konstrueres både intransitivt og transitivt, og med og uden adjekt, mens de spanske oversættelser af de udvidede strukturer ikke svarer syntaktisk til de danske.

- (10) S+V *Ole spiser kl. 5.* [grundstruktur]
 ‘Ole come a las 5.’
- ↓
- (11) S+V+**A** *Ole spiser af **æblet**.* [udvidet struktur]
 ‘Ole está comiendo la manzana.’
- (12) S+V+**O** *Ole spiste **æblet**.* [grundstruktur]
 ‘Ole comió la manzana.’
- ↓
- (13) S+V+**O**+**A** *Ole spiste **dem ud af huset**.* [udvidet struktur]
 ‘Ole se les comió todo lo que había en casa.’

S=subjekt; V=verbal; **O**=objekt; **A**=adjekt.

I (11) oversættes den danske antipassive konstruktion mest idiomatisk til en transitiv sætning med en verbalperifrase, *está comiendo* ‘er i gang med at spise’, der angiver progressivt aspekt.⁸ De vigtigste ændringer i den spanske oversættelse af (13) består i, at det direkte objekt, *dem*, gøres til indirekte objekt, *les*, og indholdet af adjektet, *ud af huset*, udtrykkes som et direkte objekt, *todo lo que había en casa* ‘alt hvad der var i hjemmet’. *Se* angiver her en såkaldt etisk dativ og er et frit led.

Den overordnede pointe med at introducere valensmodellen, og specielt adjektsrelationen, i (9) og diskutere (10) – (13) i det perspektiv er imidlertid at slå fast, at både dansk og spansk har muligheden for at danne grund- og udvidede strukturer, men mens det i dansk typisk forholder sig sådan, at det samme verbum tillader alle fire konstruktionsvarianter, kan det ikke lade sig gøre i spansk. Spanske verber er mere begrænsede mht. deres strukturpotentiale og opfører sig strukturmæssigt indbyrdes forskelligt, kunne man sige (Pedersen 2019). De kan altså i vidt omfang ikke bare underkastes en overordnet konstruktionsmodel og instantieres som forskellige syntaktiske varianter af det samme verbum.

8 Min spanske informant oplyser, at man ikke helt kan afvise, at en antipassiv struktur, i form af *come de la manzana* ‘han spiser af æblet’, også ville kunne anvendes, men at en sådan forekommer mindre naturlig. Dette harmonerer udmærket med det faktum, at spansk ikke som dansk har en systematisk mulighed for at danne antipassiv at transitivt verber (Müller & Morata 2021).

Denne forskel bliver endnu mere tydelig ved et bevægelsesverbum som *køre* ‘conducir’, jf. (14) – (17).⁹

(14)	S+V	<i>Ole kører langs kysten.</i>	[grundstruktur]
		‘Ole conduce a lo largo de la costa.’	
			↓
(15)	S+V+A	<i>Ole kører ud af garagen.</i>	[udvidet struktur]
		‘Ole sale del garaje (en coche).’	
(16)	S+V+O	<i>Ole kører bilen forsigtigt.</i>	[grundstruktur]
		‘Ole conduce el coche con cuidado.’	
			↓
(17)	S+V+O+A	<i>Ole kører varerne til Spanien.</i>	[udvidet struktur]
		‘Ole transporta las mercancías a España (en coche).’	

Jævnfør eksemplerne er det tilsyneladende kun grundstrukturerne, som lader sig oversætte idiomatisk til spansk med verbet *conducir*, mens de udvidede strukturer med adjekt kræver anvendelse af andre verber. Man kan sige, at *conducir* ikke på samme måde som sin danske pendant *køre* rummer mulighed for at projicere A-relationen i sin argumentstruktur og på den måde etablere en sekundær prædikation mellem adjektet og enten det intransitive subjekt eller objektet i den transitive struktur (se tidligere kommentar).

Netop dannelsen af den sekundære prædikation er vigtig i denne sammenhæng, fordi den sekundære prædikation denoterer en tilstand, som udgør endepunktet for den begivenhed, der udtrykkes af hovedverbet, og derved er det den sekundære prædikation, der gør hele sætningen telisk (se også Hoekstra 1988 og Doetjes 1997 om ”resultative small clauses” (He shaved [his hair off], I want [him off my ship]), som er parallelle til sekundære prædikationer). I forhold til eksemplerne skal det kort fortalt forstås sådan, at kørebegivenheden afsluttes, når *Ole*, det intransitive subjekt i (15), befinder sig i en tilstand af at være ude af garagen, og varerne, referenten for objektet i (17), befinder sig i en tilstand af at være i Spanien.

9 Det er ikke altid helt let at skelne mellem aktivitets- og bevægelsesverber, idet sidstnævnte jo i sagens natur også indebærer en aktivitet. Man kan dog sige, at bevægelsesverber indebærer muligheden for translokation, dvs. at Figuren (i kognitive termer) bevæger sig eller bevæges fra et sted til et andet.

I nedenstående opstilling, hvor SP står for sekundær prædikation, vises disse konstruktionsmæssige forskelle i skabelonform (se også Müller 2021a for en lignende fremstilling).

- (18) **[Dansk]** **[Spansk]**
 V: køre/ ro/ flyve/ sejle/ cykle V: conducir/ remar/ volar/ navegar/ pedalear

Atelisk brug (grundstruktur)

S+V S+V

Telisk brug (udvidede strukturer)

Intransitiv Restringeret¹⁰

S_i+V+[_{sp} O_i+A]

Transitiv Ø

S+V+[_{sp} O+A]

Som det fremgår af skabelonen, er dansk og spansk nogenlunde ens for så vidt angår inventaret af bevægelsesverber, og i begge sprog lader disse verber sig uden problemer instantiere i en intransitiv atelisk grundstruktur (her ses der for nemheds skyld bort fra den transitive grundstruktur). Der, hvor sprogene adskiller sig fra hinanden, er således i muligheden, eller mangel på samme, for at danne de udvidede strukturer, der medfører, at adjektet danner en sekundær prædikation, og der samlet set opstår et telisk udtryk. Notationen viser blot, som tidligere angivet, at de to udvidede strukturer adskiller sig fra hinanden ved, at matrikssætningens subjekt også er subjekt i den sekundære prædikation ved den intransitive udvidede struktur, mens det er objektet i den transitive udvidede struktur.

Det er vigtigt at påpege, at der som sådan ikke er noget nyt i, at span-

10 Grunden til, at der her bruges betegnelsen ”restringeret” er, at det rent faktisk godt under visse omstændigheder kan lade sig gøre at anvende spanske bevægelsesverber af ovenstående type telisk. Jævnfør Pedersen (2010: 181) er det muligt, såfremt verbet i sin leksikalske grundbetydning involverer en forståelse af retningsbestemt bevægelse. For eksempel må udtryk som *volar a Madrid* ‘flyve til Madrid’ eller *navegar a América* ‘sejle til Amerika’ anses for helt gængse, mens **bailar al balcón* ‘danse ud på balkonen’ eller **pedalear a Noruega* ‘cykle til Norge’ jf. min spanske informant er mere end tvivlsomme. Under alle omstændigheder er potentialet for at danne teliske konstruktioner på baggrund af spanske bevægelsesverber begrænset, hvorimod det i dansk fremstår som en generaliseret mulighed ved alle bevægelsesverber.

ske, og generelt romanske, inergative aktivitetsverber, som *conducir*, *bailar*, *pedalear* etc., normalt ikke kan konstrueres inakkusativt og dermed telisk (se fx Aske 1989, Martínez Vázquez 2001, Morimoto 2007, Pedersen 2010), mens det er helt gængs ved de tilsvarende germanske (Levin & Rappaport Hovav 1995), men Herslund og Sørensens (ibid.) valensteori udgør en samlet tilgang til forståelsen af valensstrukturens betydning for sprogtypologi og ikke mindst afledt valens i form af adjektets mulighed for realisering som en række forskellige sproglige manifestationer af den samme relation.

4. Retningsadverbialer

Som nævnt indledningsvis vil der, når vi i næste afsnit når frem til en syntetisering af de væsentligste faktorer, der er blevet gennemgået indtil nu, være fokus på komplekse prædikater af typen V+adverbial og V+PP.

På den baggrund skal det fremhæves, at dansk adskiller sig fra spansk ved at råde over et paradigme af retningsadverbialer, som nedenfor fremstilles i overensstemmelse med Harder et al.'s (1996) tredelte, aspektuelt baserede sondring.

- (19a) *Han sejlede over-Ø til Amerika.* [dynamisk]
 ‘Navegó a América.’
- (19b) *Han er over-e i Amerika.* [statisk]
 ‘Está en América.’
- (19c) *Skibet sejlede op- og ned-ad kysten.* [progressiv]
 ‘El barco navegaba arriba y abajo de la costa.’

Den dynamiske variant optræder uden endelse, her angivet med Ø, mens de to andre varianter markeres med suffikserne *-e* og *-ad*.¹¹

Spansk har generelt kun den progressive variant, jf. *arriba* og *abajo* i (19c), men der findes dog udtryk som *subir arriba* ‘bevæge sig op ovenpå’ og *bajar abajo* ‘bevæge sig nedenunder’, hvor Retning både leksikaliseres i verbet og specificeres af et retningsadverbial, hvis funktion i visse kontek-

11 Suffikset *-ad* kan dog også anvendes statisk som i fx *pílen peger nedad* og *grenene vender opad*, men det perspektiv vil ikke blive forfulgt yderligere her.

ster måske kunne minde om den, der udføres af det danske dynamiske retningsadverbial i (19a). Ifølge Aske (1989: 11) er denne dobbeltrepræsentation af Retning i spansk hovedsageligt et fænomen, man ser i uformelt sprog, og som synes betinget af, at referenten for retningsadverbialet er kendt.

Det skal præciseres, at artiklen udelukkende inddrager inkorporering af de dynamiske retningsadverbier i sin behandling af komplekse prædikater.

5. Syntese og konklusion

Vender vi nu tilbage til artiklens hovedproblemstilling, kan vi se, hvordan et tilfældigt udvalgt imperfektivt bevægelsesverbum som *gå* kan indgå som hovedkomponent i en række komplekse prædikater med forskellige former for adverbialer, (20abcd) og (21), og PP'er, (20e). De spanske oversættelsespendanter er som forventet monomorfematiske udtryk.

- (20) S+V+A a. *Skibet går ned.* 'El barco se hundte.'; *Regnestykket går op.* 'El cálculo es correcto.'
 b. *Jagten går ind.* 'Se abre la veda.'; *Lysen går ud.* 'Se apaga la luz.'
 c. *Ole går af.* 'Ole se retira.'
 d. *Den går til.* 'Se destruye.'
 e. *Ole går på pension.* 'Ole se jubila'. *Ingen går på ham.* 'Nadie le ataca.'

- (21) S+V+O+A *Ole går de nye sko til.* 'Ole amolda su calzado nuevo.'; *Problemerne går ham på.* 'Los problemas le molestan.'

Helt systematisk er dansk i stand til at danne de fire strukturvarianter, to grundstrukturer og to udvidede strukturer, og som vi tidligere har set, er det de udvidede strukturer med adjekt, jf. (20) og (21) ovenfor, der giver anledning til en række forskellige udtryk med telisk betydning – perfekte prædikater om man vil – som i spansk modsvarer af helt forskellige udtryk, der på ingen måde er leksikalsk relaterede til hinanden via et skematisk konstruktionspotentiale.

Hertil kommer, at dansk altså via inkorporering formår at danne komplekse strukturer, hvor et element, fx et retningsadverbial eller et PP, der oprindeligt kunne man sige, indtager adjektetspladsen, indoptages i verbet, hvorved der genereres en mere eller mindre abstrakt betydning, et nyt komplekst prædikat, der medfører bortfald af den sekundære prædikation (jf. Hansen & Heltoft 2011: 942). På den måde bliver eksistensen af ad-

jektspladsen som systematisk valgmulighed en forudsætningen for dannelsen af det komplekse prædikat.

Samlet set kunne man udtrykke det sådan, at dannelsen af komplekse prædikater i dansk bygger på en række interrelaterede forhold, som ikke på samme måde er til stede i spansk:

- 1) Danske verber som *gå*, *køre* etc. er i stand til at projicere en adjektsrelation i deres argumentstruktur.
- 2) Adjektet danner en sekundær prædikation med det intransitive subjekt eller objektet.
- 3) Adjektspladsen kan være udfyldt af forskellige konstituent, herunder retningsadverbialer og PP'er.
- 4) Dansk disponerer over den prosodiske mekanisme PI, der er i stand til at omdanne adjekter (og andre konstituent) fra argumenter til modifikatorer, hvorved den sekundære prædikation ophører med at eksistere, og det led, der indtager adjektspladsen, smelter sammen med verbet og danner et komplekst prædikat med en abstrakt betydning.
- 5) Modsat det oprindelige verbum er det komplekse prædikats betydning telisk, hvilket formentlig relaterer sig til, at den annullerede sekundære prædikation tilfører hele konstruktionen telicitet.¹²

Så som konklusion kan vi sige, at dansk på det konstruktionelle plan, inkorporeringsmæssigt samt inventarmæssigt i forhold til retningsadverbialerne, har de nødvendige forudsætninger for at kunne danne komplekse prædikater, mens spansk, i hvert fald som systematiske fænomener, ikke råder over tilsvarende mekanismer, der muliggør en skematisk baseret betydningsdannelse, der helt systematisk inddrager inkorporering som et prosodisk værktøj. Derfor benytter spansk sig af en anden udtryksstrategi, nemlig en meget høj grad af leksikalsk variation.

Om forfatteren

Henrik Høeg Müller, ph.d., dr.ling.merc., Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet.

¹² Jeg kan ikke give en mere præcis begrundelse for, hvorfor de komplekse prædikater generelt synes at være teliske.

Litteratur

- Aske, J. (1989): Path predicates in English and Spanish: A closer look. I: *Proceedings of the Fifteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. Berkeley, CA: Berkeley Linguistics Society, 1-14. <https://doi.org/10.3765/bls.v15i0.1753>
- Dayal, V. (2011): Hindi pseudo-incorporation. *Natural Language & Linguistic Theory* 29(1), 123-167. <https://doi.org/10.1007/s11049-011-9118-4>
- Doetjes, J. (1997): *Quantifiers and selection: On the distribution of quantifying expressions in French, Dutch and English*. Leiden: Leiden University dissertation.
- Espinal, M. T. (2010): Bare nominals in Catalan and Spanish. Their structure and meaning. *Lingua* 120, 984-1009. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2009.06.002>
- Espinal, M. T. & L. McNally (2011): Bare nominals and incorporating verbs in Catalan and Spanish. *Journal of Linguistics* 47, 87-128. <https://doi.org/10.1017/S0022226710000228>
- Hansen, E. & L. Heltoft (2011): *Grammatik over det Danske sprog*. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. København: Syddansk Universitetsforlag.
- Harder, P, Heltoft, L. & O. Nedergaard Thomsen. (1996): Danish directional adverbs. Content syntax and complex predicates: A case for host and co-predicates. I: *Content, Expression and Structure. Studies in Danish functional grammar*, E. Engberg-Pedersen, M. Fortescue, P. Harder, L. Heltoft & L. Falster Jakobsen (eds.). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 159-198. <https://doi.org/10.1075/slcs.29.07har>
- Herslund, M. & F. Sørensen (1993): Valence Theory. An Introduction to the Danish Project. *LAMBDA* 18. 1-22. Institut for Datalingvistik. Handelshøjskolen i København.
- Herslund, M. & F. Sørensen (1994): *Om Adjekter*. Institut for Datalingvistik. Handelshøjskolen i København.
- Herslund, M. (red.) (1997): *Det franske sprog Kapitel III. Valens og transitivitet*. Handelshøjskolen i København.
- Herslund, M. (2005): Komplekse prædikater. *Dansk Funktionel Lingvistik*. KU, HHK, RUC. 88-100.
- Hoekstra, T. (1988): Small clause results. *Lingua* 74, 101-139. [https://doi.org/10.1016/0024-3841\(88\)90056-3](https://doi.org/10.1016/0024-3841(88)90056-3)

- Korzen, H. (2002): Drik svigermor under bordet på dansk og fransk... og nogle andre sprog: Noget om objektsprædikativer og andre adjekter. 1. del: valensgrammatik, leksikalske strukturer og oversættelsesmodeller. *SPRINT* (1), 4-22.
- Levin, B. & M. Rappaport Hovav (1995): *Unaccusativity: At the Syntax-Lexical Semantics Interface*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Martinez Vazquez, M. (2001): Delimited Events in English and Spanish. *Estudios Ingleses de la Universidad Complutense* 9, 31-59.
- Morata, A & H. H. Müller (2022): Dansk og spansk som eksempler på hhv. skematiske og leksikalske sprog. I: *Ny Forskning i Grammatik* 29. K. Boye, T. K. Christensen, K. Geyer, H. Jørgensen (red.). Dansk Sprognævn, 122-138. <https://doi.org/10.7146/nfg.v1i29.132904>
- Morimoto, Y. (2007): Grammar of ‘manner of motion’ verbs in English and Spanish: between lexicon and syntax.” I: *On Interpreting Construction Schemas: From Action and Motion to Transitivity and Causality*, N. Delbecq & B. Cornillie (eds.). Berlin: de Gruyter, 287-305.
- Müller, H. H. (2021a): Complementarity and division of labor between endo and exocentric languages. The case of Danish and Spanish. *Globe* 12, 4-17.
- Müller, H. H. (2021b): Correlaciones entre patrones de formación de palabras y lexicalización en las lenguas románicas y germánicas. I: *Actes du XXIXe Congrès international de linguistique et de philologie romanes, Bind 1*, L. Schøsler & J. Härmä, (red.). Strasbourg: ELIPHI Editions de linguistique et de philologie, 609-621.
- Müller, H. H. & A. Morata (2021): Telicitet i dansk og spansk – fra systematiske alternationer til tvetydige strukturer. I: *Ny Forskning i Grammatik* 28, A. S. Hartling, M. Nguyen, P. Juul Nielsen, J. Schack (red.). Dansk Sprognævn, 84-100.
- Nedergaard Thomsen, O. & M. Herslund (2002): Complex predicates and incorporation: An introduction. I: *Complex Predicates and Incorporation: A Functional Perspective (Travaux du cercle linguistique de Copenhague XXXII)*, O. Nedergaard Thomsen & M. Herslund (eds.). Copenhagen: C. A. Reitzel, 7-47.

- Pedersen, J. (2010): Marginal brug af mådesverber i spanske bevægelses-udtryk. Typologisk status. I: Ny Forskning i Grammatik 17. M. Birkelund, L. Dam, H. Dam-Jensen & S.S. Fernández (red.). Odense: Syddansk Universitet, 167-194. <https://doi.org/10.7146/nfg.v18i17.23703>
- Pedersen, J. (2019): Verb-based vs. schema-based constructions and their variability: On the Spanish transitive directed motion construction in a contrastive perspective. *Linguistics* 57(3), 473-530. <https://doi.org/10.1515/ling-2019-0007>
- Petersen, K. T. (2010): Når verber taber tryk. Valens, referentialitet og aspektualitet i forbindelse med inkorporation og tryksvage verber i dansk. *Arkiv för Nordisk Filologi* 125, 155-181.
- Talmy, L. (2000): *Toward a cognitive semantics, Vol.1 and 2*. MA Cambridge: MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/6847.001.0001>